

TFK2014.953

Strafferet 259.1 og Menneskerettigheder 1.5

Konsekvenser ved ophævelse af blasfemiparagraffen

I de senere år har spørgsmålet om berettigelsen af straffelovens § 140 (den såkaldte »blasfemiparagraf«) været debatteret indgående. I 2011 anmodede justitsministeren Straffelovrådet om at vurdere de juridiske konsekvenser samt fordele og ulemper ved at ophæve bestemmelsen. Nærværende artikel indeholder en historisk gennemgang af blasfemiparagraffen og relevant retspraksis siden indførelsen i 1866. Dernæst følger en vurdering af de juridiske konsekvenser af en eventuel ophævelse, herunder i forhold til internationale konventioner, samt en diskussion af de forhold, der kan tale for og i mod en sådan ophævelse, herunder de modstående hensyn til ytringsfriheden og religiøse følelser.

Af Jacob Mchangama, Justitia

1. Indledning

I 2011 anmodede daværende justitsminister Lars Barfoed (K) Straffelovrådet om en udtalelse vedrørende ophævelse af straffelovens § 140 (»blasfemiparagraffen«).(1) Ifølge kommissoriet skal Straffelovrådet vurdere de juridiske konsekvenser samt fordele og ulemper ved en eventuel ophævelse af bestemmelsen. Nærværende artikel vil indledningsvis redegøre for blasfemiparagraffens historiske og nuværende indhold og tilblivelse, den sparsomme rets- og tiltalepraksis og foretage en vurdering af de retlige konsekvenser af en ophævelse. Artiklen vil også inddrage relevante menneskerettighedskonventioner. Endelig vil artiklen fremkomme med en vurdering af de retspolitiske argumenter, der taler hhv. for og imod en ophævelse af blasfemiparagraffen.

2. Tilblivelse og anvendelse

Blasfemiparagraffen blev indsat i straffeloven i sin nuværende form ved lov nr. 126 af 15. april 1930 (og den trådte i kraft 1. januar 1933). Der er foretaget mindre ændringer ved L 2004-03-31 nr. 218, L 2000-05-31 nr. 433 og L 1992-05-20 nr. 385. Bestemmelsens ordlyd viderefører i vidt omfang blasfemiparagraffen fra straffeloven af 1866, der omfattede *al* spot og forhånelser af her i landet bestående troslærdomme eller gudsyndelse.(2) Siden 1930 har blasfemiparagraffen dog været begrænset til kun at omfatte offentligt fremsat spot eller forhånelser, og det kræves formentlig, at tilkendegivelsen er umiddelbar tilgængelig for en bredere ubestemt kreds af personer.(3) Bestemmelsen har følgende ordlyd:

»Den, der offentlig driver spot med eller forhåner noget her i landet lovligt bestående religionssamfunds troslærdomme eller gudsyndelse, straffes med bøde eller fængsel indtil 4 måneder.«

I modsætning til 1866-bestemmelsen, der var indeholdt i straffelovens kapitel om forbrydelser med hensyn til religion, fremgår den nuværende bestemmelse af straffelovens kapitel 15 om forbrydelser mod den offentlige orden og fred. På trods af sin ordlyd var retager bestemmelsen således grundlæggende en sekulær beskyttelsesinteresse i form af samfundsfreden.(4)

Blasfemiparagraffen beskytter den religiøse følelse, men kun i det omfang den knytter sig til de her i landet bestående religionssamfunds troslærdomme og gudsyndelse. Disse begreber omfatter samfundets indre og ydre religiøse liv. Det er ikke umiddelbart klart, hvad der menes hermed, men det antages, særligt i den ældre litteratur, at det omfatter religiøse læresætninger samt de institutioner, skikke, personer og ting, ved hvilke gudsyndelse finder sted.(5) På den baggrund antages det, at »troslærdomme« omfatter en eventuel trosbekendelse samt centrale tekster i religionen, der

fastsætter troens dogmer og doktriner, mens »gudsyndelse« antages at omfatte den rituelle side af religionen, dvs. de aktive handlinger, skikke, institutioner og ting, hvorved religionen kommer til udtryk.(6) Religiøse følelser, der ikke knytter sig hertil, falder uden for bestemmelsen.(7)

Bestemmelsen omfatter ifølge ordlyden kun »her i landet lovligt bestående religionssamfund«. Det er dog ifølge visse dele af litteraturen ikke nødvendigt, at det pågældende religionssamfund er anerkendt som trossamfund.(8)

Endvidere er det kun ytringer, der kan karakteriseres som spot eller forhånelser, der er omfattet af bestemmelsen.(9) Spot eller forhånelser af religiøse følelser uden tilknytning til religionssamfundenes troslærdomme eller gudsyndelse, eksempelvis spot eller forhånelser af lærdomme af rent etisk, social eller moralsk karakter, er derfor ikke omfattet.(10) Spot kan beskrives som latterliggørelse og er udtryk for mangel på agtelse eller ringeagt for det, der spottes. Forhånelser er udtryk for foragt for det, der hånnes. Der skal være tale om latterliggørelse eller foragt af en vis grovhed.(11) Da det ikke altid er klart, hvornår religiøse følelser krænktes, må vurderingen, af hvornår forhånelser og spot af troslærdomme og gudsyndelse er omfattet af straffelovens § 140, ultimativt afhænge af faktorer såsom den almindelige sprogbrug i den offentlige debat, hvilket er en relativ størrelse, der ændrer sig med samfundsudviklingen og normerne for satire og debat.(12)

Det må klart antages, at bestemmelsen omfatter både ytringer og handlinger, der udtrykker spot eller forhånelser, herunder tegninger, malerier, skulpturer eller lignende, jf. også Rigsadvokatens afgørelse i J.nr. 824/46 som behandlet nærmere nedenfor.(13)

I forhold til straffelovens § 140's anvendelsesområde udtalte daværende justitsminister, Lene Espersen (K), endvidere i 2005:

»Populært sagt er det således ikke det, at man kritiserer, men måden man kritiserer på, som er afgørende for, om blasfemiparagraffen kan anvendes. Heri ligger, at adgangen til offentligt at kritisere et religionssamfunds troslærdomme eller gudsyndelse ikke begrænses, når blot der ikke er tale om spot eller forhånelser.«(14)

Både daværende justitsminister, Lene Espersen (K) og Morten Bødskov (S) har fremhævet, at bestemmelsen må fortolkes snævert henset til grundlovens § 77 og EMRK artikel 10 om ytringsfrihed.(15)

Der har været en del diskussion om forholdet mellem straffelovens § 266b og straffelovens § 140.(16) Straffelovens § 266b kriminaliserer bl.a. »forhånende« og »nedværdigende« ytringer mod en gruppe af personer på baggrund af bl.a. deres tro.(17)

I det omfang ytringer må karakteriseres som forhånende og nedværdigende over for *troende*, snarere end at være forhånende og/eller spottende over for den relevante gruppes *trosretning*, vil sådanne ytringer efter omstændighederne være omfattet af straffelovens § 266b.(18)

Straffelovens § 266b håndhæves aktivt, og kan muligvis siges at overlape med gerningsindholdet i § 140.(19) Et eksempel på en sådan sag kan ses i U 2003.2435V, hvor en person blev dømt for overtrædelse af straffelovens § 266b for at skrive »Islam er ikke en religion i traditionel forstand. Det er en terrororganisation, som prøver at opnå verdensherredømmet ved vold«.(20)

3. Historisk udvikling

Forbuddet mod blasfemi blev i 1683 kodificeret i Danske Lov 6-1-7, der bestemmer, at den, der bespøtter Gud »skal Tungen levendis af hans Mund udskærnis, dernæst hans Hoved afslais, og tillige med Tungen settis paa een Stage.« Siden er blasfemiforbuddet indført i straffeloven og er i sin nuværende udformning blevet ændret således, at beskyttelsesinteressen ikke længere er et værn mod Guds vrede, men i stedet en beskyttelse af religiøse følelser grundet i hensynet til den offentlige orden og fred.(21)

I borgerlig straffelov af 1866 var § 156 affattet således:

»Den, der driver spot med eller forhåner noget her i landet bestående religions-samfunds troslærdomme eller gudsdyrkelse, straffes med fængsel, ikke under 1 måneds simpelt fængsel eller under særdeles formildende omstændigheder med bøder.«

Ordlyden af daværende § 156 er i vidt omfang videreført i den nugældende § 140 (bortset fra kravet om »offentlighed« og placeringen i straffelovens kapitel om forbrydelser mod religion samt strafferammen). Goos' beskrivelse af gerningsindholdet har derfor stadig en vis interesse, omend vurderingen og vægtningen af de af Goos fremførte momenter vil være signifikant anderledes i dag. Goos fremfører bl.a., at:

»Kritik af troslærdomme er ikke som sådan spot eller hån. Bestemmelsen lægger derfor ingen hindring i vejen for granskingsfriheden i religiøse emner, så lidt som den rammer atheistiske ytringer som sådanne, selv om religiøse følelser såres. Anderledes naturligt, når kritikken fremsættes i spottende eller hånende form.«(22)

I forhold til gerningsindholdet fremfører han:« Det er [...] nok, at handlingen er egnet til at krænke religiøse følelser. Om den, der kunne såres, virkelig er bleven det eller måske var ganske indifferrent, er uden betydning.«(23)

Praksis efter 1866 bestemmelsen

Ældre praksis i henhold til § 156 giver et billede af, hvilken form for ytringer m.v., der tidligere blev anset som omfattet af bestemmelsen.

Af særlig interesse kan nævnes U 1873.458, jf. HRT 1872, s. 633, hvor tiltalte blev idømt 1 måneds simpelt fængsel for forhånende udtalelser om folkekirkens gudsdyrkelse og troslærdomme ved bl.a. at parafrasere et Søren Kirkegaard citat:

»[...]Om meningen er at han [en navngiven præst] skulde holde trop med Det Gejstelige Plattenslagerlaug, som har bemægtiget sig firmaet Jesus Christus og under navn af Christendom gjort brillante Forretninger?«

I UfR 1896.133, jf. HRT 1895, s. 350 blev en mand idømt fængsel i en måned for at skrive følgende:

»skjøndt sikkert en knusende Majoriet for længst har anvist det Meste af Biblens Lære til Mythernes Plads – Saa skal og maa vi dog ikke angribe Statens Religion selv om denne Religion turde være en for vor Udvikling særdeles skadelig Løgn«.(24)

Så vidt ses var den seneste trykte domfældelse for overtrædelse af § 156 for vedtagelsen af straffelovens nugældende § 140 i 1930,

U 1906.499, Kriminal- og Politiretten, hvor en person blev dømt til forbedringshusarbejde i 8 måneder for bl.a. at have udtalt: »at biblen er baseret på en Paa en krønike«. Retten fandt, »De foranførte Ytringer om Biblen som noget Vrøvl findes derhos at maatte anses som en Forhaanelse af heri Landet bestaaende Religionssamfunds Troslærdomme«.

Retspraksis fra straffelovens daværende § 156 er med nutidens øjne særdeles vidtgående i forhold til at indskrænke ytringsfriheden, og hvad man i dag ville betegne som relativ harmløs satire såvel som egentlig religionskritik. Uanset at der i vidt omfang skulle lægges vægt på de samme momenter, som gælder i forhold til den nuværende bestemmelse, kan der således ikke herske tvivl om, at den tidligere bestemmelse og måske særligt fortolkningen af den, i langt højere grad lagde vægt på beskyttelsen ikke blot af religiøse følelser, men også af kirken og kristendommen som samfundsberende institutioner. Bestemmelsen havde dengang en systembevarende funktion og besværliggjorde kritik af både kirke og statsmagt. Denne funktion stemmer overens med bestemmelsens placering i den daværende straffelovs kapitel om forbrydelser vedrørende religionen, der igen afspejlede, at man på dette tidspunkt i danmarkshistorien tillagde religion en langt større værdi i forhold til at sikre »samfundsfreden«, end det er tilfældet i dag.

Tilblivelsen af straffelovens § 140

Da man i begyndelsen af 1900-tallet skulle udforme en ny straffelov, var der uenighed om, hvorvidt den burde indeholde en blasfemibestemmelse.

Af første udkast til lovforslaget fremgik der en blasfemibestemmelse i kapitlet om forbrydelser mod den offentlige orden. Af bemærkningerne hertil fremgår det, at bestemmelsen svarede til straffeloven af 1866, men kun skulle gælde offentligt udførte handlinger. Af tredje udkast til straffeloven fremgår det af betænkningerne, at et mindretal mente, at loven fortsat skulle indeholde en blasfemibestemmelse dog således, at den kun vedrørte offentlige fremsatte ytringer. Flertallet lagde derimod større vægt på den offentlige debat:

»Hvor paa dette Omraade Grænserne for Ytringsfriheden overtrædes paa usømmelig Maade, er den Fordømmelse, der finder Udtryk i den offentlige Menings Dom, en langt mere effektiv og langt naturligere Reaktion end Anvendelse af Straf.«(25)

Det første lovforslag til den nye straffelov blev fremsat i Folketinget i 1924 af daværende justitsminister, Steincke (S).(26) Under forhandlingerne udtalte Steincke, at man kan:

»[...] sige meget både for og imod Blasfemi-Paragraffen, men Jeg vil indskrænke mig med et Citat fra Hørup. 'Blasfemi-Paragraffen rammer alene den utvivlsomt forkastelige og altid værdiløse handling at spotte og haane, [...] O, Voltaire, i din Himmel, o, Heine, i din grav, o, Søren Kierkegaard, i dine bedste Øjeblikke, alle I store henfarne utvivlsomt forkastelige, men ellers temmelig banebrydende Aander, der af den gode Gud fik Foragten til Værn mod Lumpenheden og Spotten til Trøst imod Dumheden – hør, hvor altid værdiløse de Gaver var, hvormed I rensede Verden!«(27)

Forslaget blev henvist til udvalgsbehandling, men blev aldrig færdigbehandlet, og blev efterfølgende fremsat igen i 1925 og i 1926 – begge gange med samme udfald.(28)

I det sidste lovforslag til straffeloven af 1930 af 11. oktober 1929(29) var blasfemibestemmelsen udeladt.(30) I bemærkningerne til lovforslaget var der henvist til, at en blasfemibestemmelse »ikke er påkrævet i vor tid«. Under fremsættelsen af forslaget udtalte daværende justitsminister Zahle (RV):

»Naar der ikke findes en saadan her i Lovforslaget, er det, fordi jeg egentlig synes, det er noget stødende at have en saadan Bestemmelse. [...] det danske Folkesamfund [...] befinder sig i saa høj en Kultur, at det er overflødigt at have

en Bestemmelse, som gaar ud paa at give strafferetlig Beskyttelse for den religiøse Følelse.

I betænkning over forslaget fra Folketingets udvalg, foreslog et mindretal bestående af Konservative og Venstre, at en blasfemibestemmelse blev indsat i loven, idet:

»vi ikke kan anerkende Modpartens Paastand om, at »Tidsånden«, Kulturen osv. ikke kræver saadanne Straffebestemmelser. Vi anser endvidere de Handlinger, der vil falde ind under de omhandlede Ændringsforslags Bestemmelser for værende af meget krænkende Art for det store Flertal i Befolkningen.«(31)

Ændringsforslaget forkastedes, og blev ved tredjebehandlingen vedtaget uden en blasfemibestemmelse.(32)

Efter vedtagelsen i Folketinget, blev lovforslaget oversendt til Landstinget. Under førstebehandlingen i Landstinget blev det fra flere sider fremført, at man ville bevare ytringsfriheden, men at grænsen måtte trækkes ved hån og spot. Under udvalgsbehandlingen i Landstinget indsattes således en blasfemibestemmelse på forslag af justitsministeren og udvalget med en tilføjelse om at påtale kun skulle finde sted efter Rigsadvokatens påbud ud fra et ønske om en fast og ensartet praksis på området, hvorfor bestemmelsen blev vedtaget. Påtale efter påbud fra Rigsadvokaten blev dog senere ændret ved lov nr. 385 af 20. maj 1992.(33) Vagn Greve forklarer det forhold, at blasfemiparagraffen alligevel blev vedtaget med, at man fra politisk hold indgik et kompromis, hvorefter der skulle være en blasfemibestemmelse, men at denne ikke eller kun meget sjældent skulle bruges.(34)

Efterfølgende lov- og beslutningsforslag vedrørende § 140

Efter vedtagelsen af straffelovens § 140 har der flere gange været forslag om at ophæve bestemmelsen igen. I 1973 fremsatte daværende justitsminister, K. Axel Nielsen (S) et lovforslag, der bl.a. indeholdt en ophævelse af straffelovens § 140.(35) I bemærkningerne fremhævedes, at:

»Det er justitsministeriets opfattelse, at der med den udvikling, der har fundet sted siden 1930, ikke længere er grundlag for at opretholde bestemmelsen. Hvis grænserne for ytringsfriheden på dette område overtrædes, vil offentlighedens fordømmelse være en mere effektiv og naturlig reaktion end anvendelse af straf.«

Forslaget bortfaldt.(36)

I 2004 kom blasfemiparagraffen igen til forhandling.(37) Både SF og DF fremsatte forslag om ophævelse af blasfemiparagraffen med én dags mellemrum.(38) Begge forslag bortfaldt, da der blev udskrevet valg, men DF's forslag blev genfremsat den 18. marts 2005, men endeligt forkastet under 3. behandling.(39)

Samme forslag har DF siden fremsat i 2006(40), 2008(41) og 2012(42), mens også Liberal Alliance (LA) i foråret 2012 stillede forslag til folketingsbeslutning om bl.a. ophævelse af straffelovens § 140.(43) Det er interessant at bemærke de begrundelser, der har været fremført for at beholde bestemmelsen, særligt efter »Muhammed-krisen«. SF's Holger K. Nielsen udtalte eksempelvis:

»vi er nødt til at acceptere, at religiøsitet er kommet ind på en ny måde. Selvom jeg ikke personligt er troende og stadig kæmper for det sekulære samfund, så må vi af hensyn til civilisationen respektere andre kulturer og religioner«(44).

Også folketingsmedlemmer fra Enhedslisten og Radikale Venstre har lagt vægt på hensynet til minoriteter som begrundelse for at bibeholde straffelovens § 140.(45) Eksempelvis udtalte et medlem af den radikale folketingsgruppe i 2006, at:

»Det handler om mindretalsbeskyttelse. Racisme- og blasfemiparagrafferne beskytter etniske og religiøse mindretal mod hetz og forhånelse, men danskerne er jo ikke noget mindretal i Danmark. Derfor er der ikke noget behov for at indskrænke ytringsfriheden af hensyn til danskerne.«(46)

De argumenter, modstandere og tilhængere af blasfemiparagraffen fremfører, har på overfladen ikke ændret sig væsentligt fra starten af 1900-tallet til i dag. Modstanderne henviser til ytringsfriheden og væsentligheden af den offentlige debat, hvor krænkende ytringer skal mødes med ord snarere end straf. Tilhængerne henviser derimod til nødvendigheden af respekt for religiøse følelser som forudsætning for samfundsfreden. Uanset disse formelle ligheder er der dog en afgørende forskel i de argumenter, som særligt tilhængerne fremfører, der givetvis kan forklare, hvorfor bestemmelsen endnu ikke er ophævet. Mens tilhængerne af blasfemiparagraffen i forrige århundrede ønskede at værne den brede danske befolknings religiøse følelser mod hån og spot, synes tilhængerne af bestemmelsen i det 21. århundrede (fejlagtigt) at opfatte bestemmelsen som et værn mod hån og spot af de religiøse minoriteter, der i langt højere grad er blevet en del af det danske samfund, end da bestemmelsen (både § 156 og § 140) blev drøftet og indført.

4. Retspraksis

Der er kun blevet truffet afgørelse efter straffelovens § 140 få gange, siden den nugældende straffelov af 1930 trådte i kraft den 1. januar 1933. I U 1938.419Ø blev en række personer dømt for i blade, skrifter og plakater at have forhånet jødedømmens gudsdyrkelse og troslærdomme med udtalelser såsom:

»Skænden af kvinder; voldtægt, tyveri og bedrageri er handlinger, som de jødiske religionsforskrifter tillader eller påbyder«, »Jødernes eneste tanke er erobringen af verdensherredømmet, og deres Thora og Talmud har i grunden intet at gøre med religion, men er kun lumske planer til at erobre dette herredømme ved svig, udsugning eller ødelæggelse af alle andre folk«, »I henhold til Talmud: det er tilladt at skænde ikke-jødiske pigebørn.

Det må antages, at flere af de pådømte udtalelser også ville være strafbare efter straffelovens § 266b, jf. U.2003.2435V samt U.2000.2234H.

Blasfemiparagraffen blev taget i brug igen i 1946 i en sag om en »dåbsceremoni« af en dukke foretaget af tre personer, hvor den ene var udklædt som en præst. Der blev rejst tiltale mod alle tre for overtrædelse af straffelovens § 140, og sagen endte i en indenretlig bødevedtagelse.(47)

Først i 1971 blev bestemmelsen igen anvendt, da to programchefer i Danmarks Radio blev tiltalt som ansvarlige for tv- og radioudsendelser, hvor kunstneren »Trille« havde sunget visen »Ham Gud (Øjet)«. Vers 3 lød: »Ham Gud, han er eddermame svær at få smidt ud, han fik aldrig selv sat ild på sin cigar for han ordned jo Maria pr. vikar«.

Kriminalretten i Gladsaxe frifandt dog de tiltalte og lagde vægt på, at der måtte foretages en helhedsvurdering af visen, der: »må ses som et indlæg i polemisk form imod en religiøs opdragelse, der tilsigter at indgyde børn frygt for en straffende Gud, der særlig overvåger menneskers seksuelle adfærd.« Retten konkluderede derefter, at forestillingerne ikke havde forbindelse til kristne troslærdomme, hvorfor der ikke var tale om spot eller forhånelse af disse.(48) Rettens begrundelse synes ikke videre overbevisende, eftersom Jesus undfangelse ved Helligånden og jomfrufødsel må siges at udgøre en central del af den kristne troslærdom, jf. den Apostolske Trosbekendelse. Mere nærliggende synes at være den samfundsmæssige udvikling, hvorefter det på dette tidspunkt var mere acceptabelt at lave religiøs satire.

Det støttes af Rigsadvokatens afgørelse i sag nr. 79/76 af 25. juni 1976, vedrørende kunstneren Jens Jørgen Thorsens filmmanuskript »Thorsens Jesusfilm«, der bl.a. indeholdt grafiske sexscener med Jesus og Maria Magdalene. Rigsadvokaten udtalte:

»at værket fremtræder som en grov spekulation i vulgaritet og pornografi, som virker endnu mere opsigtvækkende derved, at skikkelser, der helliggøres af

den kristne kirke, optræder som medvirkende, men det kan ikke afvises [...] at det ikke kan antages, at det under en straffesag vil kunne godtgøres, at forfatteren har tilsigtet en spekulation som nævnt.»

Der måtte anlægges en samlet bedømmelse, og i det pågældende tilfælde fandt Rigsadvokaten det tvivlsomt, om bogens skildringer kunne anses som udtryk for spot og forhånelse af den kristne kirkes tros lærdomme og gudsdyrkelse, »det vil næppe kunne godtgøres, at dette har været forfatterens sigte[...]. Selvom dette antagelig ikke er nogen strafbarhedsbetingelse, vil udsigten til domfældelse for blasfemi [...] være tvivlsom.« Den underliggende samfundsudvikling, og vel også afgørelsen i »Trille-sagen«, synes således at have resulteret i at selv ytringer, der umiddelbart forekommer forhånende og spottende ikke længere anses for rimelige at retsforfølge. Rigsadvokatens henvisning til Thorsens hensigt, der ikke er afgørende for strafbarheden, synes ligesom Retten i Gladsaxe afgørelse i Trillesagen at vidne om et retsvæsen, der har svært ved at forene bestemmelsens ordlyd og tilsigtede anvendelsesområde med samfundsudviklingen, og hvis afgørelser derfor ikke altid forekommer juridisk overbevisende.

Rigsadvokatens afgørelse i sag nr. 133/85.(49) omhandlede også Jens Jørgen Thorsen, der havde bemalet en restaurantfacade med en Kristus-figur med erigeret lem. Af Rigsadvokatens afgørelse fremgår det:

»Bemaling på restaurant Grafittis facade rummer utvivlsomt en vanhelligelse af Kristus-figuren. Denne vanhelligelse kan vist nok karakteriseres som spottende eller forhånende. [...] Jeg er således af den opfattelse, at en tiltalerejsning vil kunne føre til domfældelse for blasfemi.«

Rigsadvokaten anførte dog, at han har en videre adgang til at undlade påtale, end den der i øvrigt tilfalder ham ifølge retsplejelovent, og at det var sædvanligt at undlade påtale for overtrædelse heraf samt at »Jeg finder ikke anledning til at fravige denne praksis i dette tilfælde.« Sagen blev efterfølgende indbragt for Justitsministeriet, der meddelte:

»at man ville have fundet det rigtigst, at sagen, der efter Rigsadvokatens opfattelse, ville kunne føre til domfældelse [...] var blevet indbragt for retten, således at domstolene fik lejlighed til at tage stilling til rækkevidden af bestemmelsen.«

Imidlertid fandt man ikke tilstrækkelig anledning til at omgøre Rigsadvokatens afgørelse i sagen.(50)

Med Rigsadvokatens afgørelse i denne sag og henvisningen til en »praksis« om ikke at rejse tiltale er gerningsindholdet af straffelovens § 140 reelt blevet udtømt, og bestemmelsen blevet indholdsløs som følge af den samfundsmæssige udvikling, hvorefter en tiltale for overtrædelse af forbuddet mod blasfemi ikke længere synes forsvarligt i den givne politiske kultur.

I 2006 tog Rigsadvokaten stilling til, hvorvidt der var grundlag for at rejse tiltale for overtrædelse af § 140 som følge af dagbladet Jyllands-Postens publicering af 12 karikaturtegninger, forestillende profeten Muhammed. Rigsadvokaten fandt alene, at en enkelt af karikaturtegningerne, der afbilledede profeten Muhammed med en bombe i turbanen, rejste spørgsmål i forhold til blasfemiparagraffen. Rigsadvokaten lagde bl.a. vægt på, at tegningen kunne forstås på flere måder, og at i det tilfælde, hvor tegningen skulle forstås som en kritik af islamistiske grupperingers terrorisme begået i Islams navn, »er der klart ikke tale om en overtrædelse af straffelovens § 140«. Såfremt tegningen derimod opfattes derhen, at profeten Muhammed fremstilles som en voldelig person og som en noget frygtindgydende eller skræmmende figur, kan en sådan fremstilling »med god grund opfattes som en krænkelse og fornærmelse af profeten, der er et forbillede for troende muslimer«. Uanset at tegningen kunne opfattes krænkende, lagde Rigsadvokaten vægt på, at § 140 skal fortolkes snævert, hvorfor tegningen »ikke med den fornødne sikkerhed kan antages at være strafbar efter straffe-

lovens § 140«, og det uanset om det var Jyllands-Postens hensigt at udsætte muslimer for »spot, hån og latterliggørelse«. Denne afgørelse synes at bekræfte, at straffelovens § 140 ikke længere finder praktisk anvendelse, omend Rigsadvokatens afgørelse om ikke at rejse tiltale formelt åbner for muligheden deraf.(51)

Med undtagelse af afgørelsen fra 1946 om dåb af en fingerdukke, må den sparsomme retspraksis og den stærkt tilbageholdende tiltalepraksis siges at stå i markant modsætning til rets- og tiltalepraksis under 1866-bestemmelsen i hvert fald frem til 1906, hvor den sidste trykte dom vedrørende den dagældende bestemmelse foreligger. Praksis efter § 140 synes således at lægge væsentligt større vægt på ytringsfriheden, ligesom anvendelsesområdet for bestemmelsen må siges at fortolkes særdeles snævert. Det må antages, at det både er lovændringen i 1930 samt i særdeleshed den generelle samfundsudvikling, der har medført denne udvikling i bestemmelsens anvendelse.

Henset til den særdeles sparsomme retspraksis, at seneste tiltale var i 1971, og i særdeleshed Rigsadvokatens afvisning af at rejse tiltale i sagerne vedrørende Jens Jørgen Thorsens murmaleri på trods af gerningsindholdets realisering og i sagen om Muhammed-tegningerne, må det antages, at der de facto ikke længere består noget gerningsindhold i § 140.

På den baggrund må det også konkluderes, at der næppe vil være egentlige retlige konsekvenser af en ophævelse af straffelovens § 140. En ophævelse af § 140 medfører dog ikke samtidigt en ophævelse af religiøse minoriteters beskyttelse mod nedværdigende og forhånende ytringer, der vil kunne være omfattet af straffelovens § 266b.(52)

5. Blasfemi og internationale menneskerettighedskonventioner

Ytringsfriheden er beskyttet i en række internationale menneskerettighedskonventioner, som Danmark har ratificeret, herunder artikel 10 i EMRK og artikel 19 i konventionen om Borgerlige og Politiske Rettigheder (ICCPR).

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) har i en række afgørelser fastslået, at indgreb i ytringer, der indeholder kritik, afvisning eller satire af religion, er omfattet af artikel 10, der beskytter ytringer »that offend, shock and disturb«.(53)

Efter omstændighederne kan sådanne indgreb dog retfærdiggøres af hensynet til »at beskytte andres [...] rettigheder«, jf. EMRK art. 10, stk. 2, herunder hensynet til religiøse følelser og endog religionsfrihed i EMRK artikel 9.(54) Et sådant indgreb skal dog være »nødvendig i et demokratisk samfund«, hvilket indebærer et krav om proportionalitet. I modsætning til »politiske« ytringer nyder medlemsstaterne dog en videre skønsmargin i forhold til at foretage indgreb i ytringer, der kan virke stødende på andre personers religiøse tro og overbevisning.(55) Den nu nedlagte Europæiske Menneskerettighedskommission afviste allerede i 1982 en klage fra forlæggeren af et britisk magasin for homoseksuelle, der var blevet dømt for blasfemi, som »åbenbart ubegrundet«.(56) I *Otto-Preminger-Institut-dommen*(57) fandtes det ikke at udgøre en krænkelse af EMRK art. 10, at myndighederne havde beslaglagt en film, hvis indhold blev anset for blasfemisk. EMD lagde bl.a. vægt på den nationale skønsmargin, at myndighederne havde handlet for at opretholde religiøs fred i området samt for at forhindre ubegrundede og stødende angreb på troendes religiøse overbevisning. Samtidig anførte EMD, at retten til religionsfrihed i EMRK artikel 9 i et vist omfang kunne retfærdiggøre indgreb i ytringsfriheden, eftersom uberettigede angreb på religiøse følelser var omfattet af religionsfriheden. EMD nåede frem til samme resultat i *Wingrove-dommen*.(58)

Med henvisning til EMD's afgørelse i *Otto-Preminger-dommen* anførte Den Europæiske Menneskerettighedskommission i to sager fra 1997 vedrørende blasfemi, at EMRK artikel 9 indeholder positive forpligtelser i forhold til at sikre religionsfriheden mod tredjemands handlinger.(59)

I begge sager afviste kommissionen dog klagerne som åbenbart ubegrundede og så vidt ses, har EMD ikke gentaget disse præmisser, hvorfor præjudikatværdien må antages at være stærkt begrænset.

EMD har taget stilling til blasfemi i en række andre domme. *I.A. Dommen*(60) fandtes det ikke at udgøre en krænkelse af EMRK art. 10, at en forlægger var blevet idømt en mindre bøde for at have udgivet en bog, der bl.a. hævdede at profeten Muhammed havde modtaget åbenbaringer under seksuelle akter. EMD vurderede, at visse passager i bogen udgjorde et fornærmende angreb mod profeten i Islam, og at troende med rette kunne føle sig angrebet på en uberettiget og stødende måde.

I *Giniewski-dommen*(61) udgjorde det derimod en krænkelse, at en journalist blev dømt for en artikel, der bl.a. beskyldte katolicismen for at have et medansvar for Holocaust.

I *Aydin-dommen*(62) fandtes det at udgøre en krænkelse af art. 10, at en forfatter blev idømt en bøde for at have vanhelliget religion ved kritiske bemærkninger om Islam. EMD fremhævede, at udtalelserne var meget kritiske, men at der var tale om en ikke-troendes kritik af en religion på et socialpolitisk plan og ikke fornærmelser rettet direkte mod de troende eller hellige symboler. I *Klein-dommen*(63) udgjorde det en krænkelse, at klager blev straffet for bl.a. at anvende et ord med vulgære og seksuelle undertoner om ærkebiskoppen for den katolske kirke. EMD lagde vægt på, at kommentarerne var rettet mod ærkebiskoppen og ikke kristne eller den katolske kirke.

EMD opererer således med et saglighedskriterie, hvor ytringer, der kategoriseres som »uberettiget« krænkende i forhold til religiøse følelser, nyder ringe beskyttelse, mens indgreb i »saglig« religionskritik kræver mere tungtvejende grunde. Der vil dog generelt være en bred skønsmargin. EMD's retspraksis forekommer dog at indeholde en ikke uvæsentlig grad af vilkårlighed, der i meget vidt omfang afhænger af en subjektiv vurdering.(64) Endvidere synes det ud fra en lighedsbetragtning betænkeligt særligt at fremhæve religiøse følelser som beskyttelsesværdige med henvisning til artikel 9, eftersom denne bestemmelse også beskytter tanke- og samvittighedsfriheden, og dermed sekulære såvel som religiøse overbevisninger.

EMD's retspraksis i sager vedrørende krænkelse af religiøse følelser står i kontrast til en række udtalelser fra Europarådets Parlamentariske Forsamling(65) og Venedig Kommissionen(66), der begge har anbefalet, at medlemsstaterne i Europarådet afkriminaliserer blasfemiforbud. Endvidere er der kun 9 af Europarådets lande, der stadig har en egentlig blasfemiparagraf.

ICCPR

Også ICCPR artikel 19 tillader, at der under visse omstændigheder kan gøres indgreb i ytringsfriheden. FN's Menneskerettighedskomité (HRC) er det organ, der har til opgave at fortolke konventionen.

I 2011 afgav HRC General Comment nr. 34 vedrørende artikel 19, der ifølge HRC beskytter blasfemi, med mindre der er tale om »hate speech«, jf. ICCPR artikel 20(2).(67) HRC lægger bl.a. vægt på en lighedsbetragtning, hvorefter det ikke er legitimt at beskytte bestemte religiøse gruppers trosræddomme eller følelser, mens eksempelvis ikke-religiøse gruppers livsanskuelser ikke beskyttes tilsvarende. HRC ligger dermed på linje med udtalelserne fra Europarådets Parlamentariske Forsamling og Venedigkommissionen.(68)

Det kan således konkluderes, at blasfemiparagraffen ikke i sig selv udgør en krænkelse af EMRK artikel 10 samt at EMD's retspraksis endog tillader en relativ indgribende håndhævelse deraf. Omvendt er der dog intet i EMRK, der forhindrer en ophævelse af bestemmelsen, da der ikke kan antages at gælde en egentlig positiv forpligtelse til at kriminalisere blasfemi.

Derimod må straffelovens § 140 antages at være uoverensstemmende med ICCPR artikel 19, jf. General Comment 34. Eftersom ICCPR ikke indebærer en abstrakt beskyttelse mod generelle love, og klageadgangen til HRC ikke omfatter tilfælde af »actio popularis«(69), er den blotte eksistens af straffelovens § 140 dog næppe problematisk. Da ICCPR ikke er en del af dansk ret, kan artikel 19 i alle tilfælde ikke tilsidesætte en dansk lovbestemmelse i tilfælde af klar konflikt.(70) Samlet set må det dog antages, at det stemmer bedst overens med Danmarks internationale menneskeretlige forpligtelser, såfremt straffelovens § 140 ophæves, og beskyttelsen af medlemmer af religiøse grupper mod forhånende ytringer primært varetages af straffelovens § 266b, hvilket de facto allerede er retstillingen i dag.

6. Blasfemibestemmelser i andre lande

Som nævnt er der alene 9 europæiske lande, der stadig har en egentlig blasfemiparagraf. Globalt set er der dog 55 lande med blasfemiparagraffer, hvoraf strafferammen i de 39 indebærer fængselsstraf, mens seks lande har dødsstraf.(71) I adskillige af disse lande håndhæves blasfemiforbuddet ganske strengt, og i Pakistan er mere end 1.000 mennesker dømt for blasfemi siden 1988.(72) Størstedelen af de lande, der stadig har blasfemiparagraffer, er også lande, der har store udfordringer i forhold til efterlevelse af basale menneskerettigheder. Endvidere viser en omfattende international undersøgelse, at lande, hvor blasfemiparagraffer håndhæves, langt oftere oplever religiøst motiveret social uro og vold, end lande hvor sådanne bestemmelser ikke findes eller håndhæves.(73)

Skandinavien

Da man i 2005 vedtog en ny norsk straffelov, medtog man ikke en blasfemibestemmelse.(74) Imidlertid er ikrafttrædelsen af den nye straffelov blevet udskudt og forventes først at træde i kraft i 2016-2017.(75) Den norske Strafferets Kommission begrundede i NOU 2002:4 udeladelsen af en blasfemibestemmelse med, at denne ikke var blevet håndhævet i det 20. århundrede samt, at: »den samfunnsmessige og kulturelle utviklingen har gjort en slik bestemmelse unødvendig«. I 2008 fremsatte den daværende norske regering i 2008 et forslag om, at: »utvide straffebudet om hatefulle ytringer slik at det omfatter kvalifiserte angrep på religion eller livssyn«. Begrundelsen for forslaget var, at:

»Et straffansvar som verner ulike religioner og den enkeltes religiøse følelser kan avverge alvorlige konflikter i samfunnet. Mange kan oppleve slike angrep krenkende. Angrep på trossetningene i religioner som ikke har mange tilhengere i Norge, kan lettere enn før oppleves som et angrep på en minoritetsgruppe med særskilt behov for vern«.(76)

Forslaget blev dog opgivet efter omfattende kritik. I Sverige var blasfemi ift. kristendommen i mange år også kriminaliseret, men ændredes i 1949 til at omhandle »trosfrid« og fokuserede herefter på også andre trosræddomme. Denne bestemmelse ophævedes dog i 1970 med henvisning til ytringsfriheden.(77)

7. Diskussion og konklusion

Med vedtagelsen af straffelovens § 140 i 1930 blev anvendelsesområdet indsnævret i forhold til den tidligere gældende bestemmelse. Denne udvikling er fortsat via en stadig mere tilbageholdende tiltale- og domspraksis således, at det må antages, at gerningsindholdet

de facto er udtømt. Der vil således ikke være nogen egentlige retlige konsekvenser af en ophævelse. Det skal i den forbindelse nævnes, at ytringer, der er forhånende og nedværdigende over for troende, er omfattet af straffelovens § 266b, der aktivt håndhæves. I forhold til Danmarks internationale forpligtelser må det fastslås, at § 140 ikke strider mod EMRK artikel 10, men at der heller ikke består en positiv forpligtelse til at kriminalisere forhånelse og spot af religiøse følelser. Derimod må det antages, at § 140 er uforenelig med ICCPR artikel 19, der dog alene udgør et fortolkningshensyn i dansk ret.

Eftersom der ingen praktiske retlige konsekvenser indtræder ved ophævelsen af blasfemiparagraffen, og da en evt. uoverensstemmelse med ICCPR artikel 19 må siges at være teoretisk, skal spørgsmålet om, hvorvidt denne bestemmelse bør ophæves, primært afgøres ud fra retspolitiske snarere end retlige betragtninger. I den forbindelse bør der foretages en afvejning af en række hensyn, der taler for og i mod en ophævelse.

Imod en ophævelse kan anføres, at det ikke fuldstændigt kan udelukkes, at blasfemiparagraffen har en præventiv effekt i forhold til indholdet af den offentlige debat, og at en ophævelse derfor risikerer at medføre en stigning i antallet af grove og forhånende ytringer mod trosretninger. Det kan heller ikke udelukkes, at en ophævelse vil have en symbolsk effekt, der kan medføre øget modvilje og ængstelse blandt medlemmer af religiøse minoriteter, der kan opfatte en ophævelse som en legitimering af hån og spot rettet mod dem. Internationalt risikerer en ophævelse at blive opfattet som en unødigt provokation i forlængelse af de stærke reaktioner oven på Jyllands-Postens publicering af karikaturtegningerne, og det kan tænkes, at kræfter i visse lande vil bruge en ophævelse til at hidse en stemning op mod Danmark blandt deres befolkninger og i internationale fora. Ifølge PET og Center for Terroranalyse har Muhammedtegningerne »været de vigtigste årsager til at Danmark er blevet udpeget af Al-Qaeda og andre militante islamister, som et legitimt og højt prioriteret terrormål«.(78) Det kan vel ikke fuldstændigt udelukkes, at der vil komme fornyet fokus på dette emne som følge af en ophævelse og dermed potentielt en øget terrortrussel. Disse hensyn kunne ud fra en pragmatisk tilgangsvinkel tale for at bibeholde bestemmelsen, eftersom de mest betænkelige aspekter af bestemmelsen er teoretiske grundet den manglende håndhævelse.

For en ophævelse taler mest grundlæggende, at § 140 udgør en begrænsning af ytringsfriheden, der er en fundamental værdi i en demokratisk retsstat. Det er også vanskeligt at opstille en klar definition af, hvilke ytringer der er »forhånende« og »spottende«, ligesom den særlige beskyttelse af religiøse følelser er uforenelig med et lighedsprincip, eftersom sekulære livsopfattelser ikke er omfattet af samme beskyttelse. Det forhold, at blasfemiparagraffen ikke længere håndhæves, er ikke en uigenkaldelig garanti for, at det aldrig vil blive tilfældet i fremtiden. Da en religiøs fundamentalist myrdede den hollandske filminstruktør Theo Van Gogh, foreslog den daværende hollandske justitsminister, at landets sovende blasfemiparagraf skulle strammes for at forhindre fremtidig religiøs vold.(79) Under Muhammed-krisen udtrykte fremtrædende danske jurister også ønske om, at Jyllands-Posten blev tiltalt, og blasfemiparagraffen skærpet.(80) Som nævnt var Norge i 2008 tæt på at kriminalisere »kvalificerede angreb på religiøse følelser«. I det omfang at samfundsudviklingen ændrer sig i retning af mindre accept af ytringer, der krænker religiøse følelser, eksempelvis på grund af truslen om terrorangreb og social uro, kan det derfor ikke fuldstændigt udelukkes, at bestemmelsen vil få nyt liv.

Der synes ikke at være noget empirisk grundlag, der understøtter bestemmelsens reelle beskyttelsesinteresse og kernefunktion om at udgøre et præventivt værn i forhold til religiøst betinget vold og social uro og dermed en garant for den sociale fred. Internationalt set er det et fåtal af europæiske stater og liberale demokratier, der stadig kriminaliserer blasfemi. I størstedelen af de lande, der bibeholder et sådant forbud, anvendes sådanne bestemmelser til at undertrykke religiøse minoriteter og forhindre kritik af magthavere og dominerende religiøse institutioner. At bibeholde en bestemmelse, hvis indhold ikke længere stemmer overens med et samfunds grundlæggende værdier ud fra en potentiel risiko for, at ekstremister vil begå vold eller terror, synes at være en betænkelig legitimering af anti-demokratiske værdier. En fastholdelse af blasfemiparagraffen gør det samtidigt sværere på troværdig vis at kritisere blasfemibestemmelser og håndhævelsen deraf i ikke-demokratiske lande. I et demokratisk samfund, som det danske, bør hensynet til grundlæggende frihedsrettigheder som udgangspunkt gå forud for mere pragmatiske hensyn. På den baggrund synes det på høje tid at ophæve straffelovens § 140.

- (1) <http://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Ministeriet/Raad/blasfemi.pdf>. (alle links besøgt 31.oktober 2014).
- (2) Rigsadvokatens Afgørelse om eventuel strafforfølgning i sagen om Jyllands-Postens artikel »Muhammeds ansigt« Bilag 1, 15. marts 2006 (J.nr. RA-2006-41-0151), punkt 3.4. <http://www.krim.dk/undersider/straffesager/strafferet/140/muhammed-bilag-1-rigsadvokaten-marts-2006.pdf>
- (3) *Ibid.*, punkt 3.6.3.
- (4) Stephan Hurwitz, Den Danske Kriminalret, Speciel Del, 1955 s. 315-316.
- (5) Oluf H. Krabbe, Borgerlig straffelov af 15. april 1930 med kommentarer, 4. udgave, 1947, side 393, samt C. Goos, Den danske strafferets specielle del, 1895, side 558ff.
- (6) Rigsadvokatens Afgørelse om eventuel strafforfølgning i sagen om Jyllands-Postens artikel »Muhammeds ansigt« Bilag 1, 15. marts 2006 (J.nr. RA-2006-41-0151), op. cit note 2, punkt 3.6.5.
- (7) *Ibid.*
- (8) Knud Aage Frøbert, Massemediers frihed og ansvar, 3. udgave, 2000, side 146, hvor der henvises til Stephan Hurwitz, Den Danske Kriminalret, Speciel Del, 1955, s. 316.
- (9) Greve, Vagn m.fl., *kommenteret straffelov, speciel del*, Jurist- og Økonomforbundets forlag 2008, 9. omarbejdede udgave, s. 113.
- (10) Straffelovskommissionens betænkning fra 1917, side 136, 2. spalte. Greve, Vagn m.fl., *kommenteret straffelov, speciel del*, Jurist- og Økonomforbundets forlag 2008, 9. omarbejdede udgave, s. 113.
- (11) Rigsadvokatens Afgørelse om eventuel strafforfølgning i sagen om Jyllands-Postens artikel »Muhammeds ansigt« Bilag 1, 15. marts 2006 (J.nr. RA-2006-41-0151), op. cit note 2, punkt 3.6.4, samt Stephan Hurwitz, Den Danske Kriminalret, Speciel Del, 1955, s. 316-317.
- (12) Rigsadvokatens Afgørelse om eventuel strafforfølgning i sagen om Jyllands-Postens artikel »Muhammeds ansigt« Bilag 1, 15. marts 2006 (J.nr. RA-2006-41-0151), op. cit note 2, punkt. 3.2.
- (13) *Ibid.*, punkt 3.6.4 men modsat Stephan Hurwitz, Den Danske Kriminalret, Speciel Del, 1955, s. 316-317.
- (14) Ministertalen under forhandlingerne under 1. behandling af Forslag til lov om ændring af straffeloven, L 131, 2005.
- (15) *Ibid.* og ministertale til B 60 Forslag til folketingsbeslutning om styrkelse af ytringsfriheden, 8. maj 2012. Imidlertid er det ikke åbenbart, at grundlovens § 77 skulle have indflydelse på den materielle ytringsfrihed i forhold til blasfemi uden for tilfælde af censur.
- (16) Se bl.a. Retsudvalgets eksperthøring med Professor Vagn Greve og Professor Henning Koch, lovforslag nr. L 90 (Ophævelse af straffelovens blasfemibestemmelse) torsdag den 22. maj 2008 om forholdet mellem de to bestemmelser.
- (17) Rigsadvokatens Afgørelse om eventuel strafforfølgning i sagen om Jyllands-Postens artikel »Muhammeds ansigt« Bilag 1, 15. marts 2006 (J.nr. RA-2006-41-0151), op. cit note 2, punkt. 4.3.
- (18) Der henvises i øvrigt til afsnit 4.5.1 hvor spørgsmålet om forholdet mellem straffelovens § 266 b og straffelovens § 140 berøres igen.
- (19) Se bl.a. Retsudvalgets eksperthøring med Professor Vagn Greve og Professor Henning Koch, lovforslag nr. L 90 (Ophævelse af straffelovens blasfemibestemmelse) torsdag den 22. maj 2008 om forholdet mellem de to bestemmelser.
- (20) Se også Retten i Randers domme af 7. august 2006, og 8. maj 2007 citeret i Rigsadvokatens praksis oversigt.
- (21) Stephan Hurwitz, Den Danske Kriminalret, Speciel Del, 1955 s. 315-316.
- (22) C. Goos, Den danske strafferets specielle del, 1895, side 558ff.
- (23) *Ibid.*
- (24) Se også UfR 1876.435, jf. HRT 1875 s. 592, UfR 1879.194, 1 UfR 1884.168, jf. HRT 1882 s. 660, 1891. 670, jf. HRT 1891 s. 113 samt UfR 1894.933.
- (25) Betænkning afgiven af Straffelovskommissionen den 9. november 1917, København, trykt hos J.H. Schultz A/S, 1923, sp. 244. <http://www.krim.dk/undersider/retskilder/betaenkning-afgiven-af-straffelovskommissionen-november-1917.pdf>
- (26) Forslag til almindelig borgerlig straffelov, fremsat i Folketinget den 2. december 1924.
- (27) Rigsdagstidende, Folketinget 1924/25, 1. behandling af F. t. Almindelig borgerlig Straffelov m.m., sp. 4047.
- (28) Rigsadvokatens Afgørelse om eventuel strafforfølgning i sagen om Jyllands-Postens artikel »Muhammeds ansigt« Bilag 1, 15. marts 2006 (J.nr. RA-2006-41-0151), op. cit note 2, punkt. 3.2.
- (29) Forslag til borgelig straffelov, fremsat i Folketinget den 11. oktober 1929 af Justitsminister Zahle.
- (30) Rigsdagstidende 1929/30, Tillæg A, sp. 2369.
- (31) Rigsdagstidende 1929/30, Tillæg B, sp. 150 og 154.
- (32) Rigsdagstidende, Folketinget, 1929/30, sp. 3922.
- (33) Rigsadvokatens Afgørelse om eventuel strafforfølgning i sagen om Jyllands-Postens artikel »Muhammeds ansigt« Bilag 1, 15. marts 2006 (J.nr. RA-2006-41-0151), op. cit note 2 punkt 3.2.
- (34) Vagn Greve ved Retsudvalgets eksperthøring, lovforslag nr. L 90 (Ophævelse af straffelovens blasfemibestemmelse), torsdag den 22. maj 2008.
- (35) Forslag til Lov om ændring af borgerlig straffelov (Mindre berigelsesforbrydelser m.m.), fremsat den 6. Februar 1973. Folketingstidende, Tillæg A III 1972-1973, sp. 5125.
- (36) Betænkning over forslag til lov om ændring af borgerlig straffelov, afgivet af Retsudvalget den 23. maj 1973, Folketingstidende, Tillæg BII, sp. 2245.
- (37) L 157, Forslag til lov om ændring af straffeloven. (Ophævelse af straffelovens blasfemibestemmelse). Fremsat den 17. december 2004 af Jesper Langballe (DF) m.fl.
- (38) L 156, Forslag til lov om ændring af straffeloven. (Ophævelse af blasfemibestemmelsen). Fremsat den 16. december 2004 af Aage Frandsen (SF) m.fl.
- (39) L 131, Forslag til lov om ændring af straffeloven. (Ophævelse af straffelovens blasfemibestemmelse). Af Jesper Langballe (DF) m.fl. 2005.
- (40) L 88, Forslag til lov om ændring af straffeloven. (Ophævelse af straffelovens blasfemibestemmelse). Fremsat den 28. november 2006 af Jesper Langballe (DF) m.fl.
- (41) L 90, Forslag til lov om ændring af straffeloven. (Ophævelse af straffelovens blasfemibestemmelse). Af Jesper Langballe (DF) m.fl. 2008.
- (42) L 54 2012/1 af den 2. november 2012 af Søren Espersen (DF) m.fl. (Ophævelse af straffelovens blasfemibestemmelse). Beretning afgivet af Retsudvalget den 7. maj 2013, Den 27 november 2013. DF forslag til ophævelse af blasfemiparagraffen. DF's forslag af 2012 blev henvist til behandling i Retsudvalget, der den 7. maj 2013 afgav beretning.
- (43) B 60, Forslag til folketingsbeslutning om styrkelse af ytringsfriheden, Af Simon Emil Ammitzbøll (LA) m.fl. Folketingstidende A, Folketinget 2011-2012.
- (44) <http://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/venstrefl%C3%B8j-varh%C3%A5rd-ved-kristne>.
- (45) Se Pernille Skippers ordførertale ved behandlingen af L 86. Forslag til lov om ændring af straffeloven, 27. november 2013.
- (46) <http://www.dr.dk/Nyheder/Politik/2006/01/10/130834.htm&action=viewcontributionID=3005>
- (47) J.nr. 824/46.
- (48) Rigsadvokatens Afgørelse om eventuel strafforfølgning i sagen om Jyllands-Postens artikel »Muhammeds ansigt« Bilag 1, 15. marts 2006 (J.nr. RA-2006-41-0151), op. cit note 2, punkt 3.5.
- (49) Rigsadvokatens afgørelse af 20. februar 1985, (journal nr. 133/85).
- (50) Rigsadvokatens Afgørelse om eventuel strafforfølgning i sagen om Jyllands-Postens artikel »Muhammeds ansigt« Bilag 1, 15. marts 2006 (J.nr. RA-2006-41-0151), op. cit note 2, punkt 3.5.
- (51) Rigsadvokatens Afgørelse om eventuel strafforfølgning i sagen om Jyllands-Postens artikel »Muhammeds ansigt« Bilag 1, 15. marts 2006 (J.nr. RA-2006-41-0151), op. cit. note 2.
- (52) Se også Vagn Greve under Retsudvalgets eksperthøring i forbindelse med lovforslag nr. L 90 (Ophævelse af straffelovens blasfemibestemmelse) s. 4.
- (53) Handyside mod Storbritannien dom af 7. december 1976.

- (54) Jon Fridrik Kjølbro, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention for Praktikere, side 832, Jurist- og Økonomforbundet, 2. udgave (2010).
- (55) Lorenzen m.fl. EMRK-Kommentar, Bind II side 825, Jurist- og Økonomforbundet, 3. udgave (2011).
- (56) Den Europæiske Menneskerettighedskommission af 07.05.1982 (X. Ldt. & Y mod Storbritannien).
- (57) Otto-Preminger-Institut mod Østrig dom af 20. september 1994.
- (58) Wingrove mod Storbritannien dom af 25. november 1996.
- (59) Dubowska & Skup mod Polen dom af 18. april 1997, Jadwiga Kubalska & Barbara Kubalska-Holuj mod Polen dom af 22. oktober 1997.
- (60) I.A. mod Tyrkiet dom af 13. september 2005.
- (61) Giniewski mod Frankrig dom af 31. januar 2006.
- (62) Aydin Tatlav mod Tyrkiet dom af 31. januar 2006.
- (63) Klein mod Slovakiet dom af 31. oktober 2006.
- (64) Wingrove mod Storbritannien dom af 25. november 1996.
- (65) Parliamentary Assembly Resolution 1510 (2006) – »Freedom of expression and respect for religious beliefs«.
- (66) Report on the relationship between Freedom of Expression and Freedom of Religion [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD\(2008\)026.aspx](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD(2008)026.aspx)
- (67) FN's Menneskerettighedskomite, General Comment nr. 34, CCPR/C/GC/34, pkt. 48.
- (68) Report by the Venice Commission Adopted by the Venice Commission at its 76th Plenary Session, (Venice, 17-18 October 2008).
- (69) Human rights committee's udtalelse af 26. juli 2010 (Fatima Andersen v. Denmark), Communication No. 1868/2009, U.N. Doc. CCPR/C/99/D/1868/2009 (2010)
- (70) U.2006.770.H.
- (71) International Humanist and Ethical Union, Freedom of Thought Report p.16. <http://freethoughtreport.com/download-the-report/>
- (72) Ibid.
- (73) <http://www.pewforum.org/2011/08/09/rising-restrictions-on-religion6/>
- (74) Lov om Straff, LOV-2005-05-20-28 (den norske straffelov).
- (75) Stortinget – Møte onsdag den 20. marts 2013, kl. 10. Muntlig spørretime. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2012-2013/130320/muntligsporretime/>
- (76) <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/jd/Nyheter-og-pressemedinger/pressemedinger/2008/bedre-vern-mot-hatefulle-ytringer.html?id=541150>
- (77) http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Utreddningar/Statens-offentliga-utredningar/Vad-bor-straffas-Del-1-2-de_H1B338/?html=true
- (78) PET og Center for Terroranalyse, »Tegningesagens fortsatte betydning for terrortruslen mod Danmark« <https://www.pet.dk/CTA/~media/CTA/20130108Tegningesag2012docuklassificeret2pdf.ashx>
- (79) <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/netherlands/1476929/Blasphemy-law-revival-upsets-the-Dutch-elite.html>
- (80) Berlingske Tidende 16. marts 2006 »Ingen tiltale mod JP for tegninger« <http://www.b.dk/danmark/ingen-tiltale-mod-jp-tegninger>. »Notat om ytringsfrihed – med udgangspunkt i Jyllandspostens Muhammed-tegninger«, Institut for Menneskerettigheder, 16. juni 2006.